

meh. Nehxv chjahxv, yahf meehf mahv ngurhf nahf tah layf urh meh.

36. Ngah Dooh Bahxv Nahf Gahf:

Ngah dzauhf teehv dzauhf lahxv hkoeuhf neh, nyeehv dzauhf loohxv ehf' pyurhxv urh ngah dooh yoohf awf' ngah dooh tsmmv yaw shuuhxv nehv ehf' byehxf kurhv awf' yah lehxv meh.

37. Nehxv Chjahxv Nahxv Shuuhf Nehf Gahf:

(Hkahf Poohv Gkurhxf Gahf Nayf Hohv Neeh Rgeh Urh)

Seehv hkohv lawf hkahv

Nehxv chjahxv shuuhf

(yaw nauhv neh ahf bpahxv chjahxf pyehxv pyehxv urh)

38. Nehxv Chjahxv Nahv Tauhf Nehf Gahf:

(Teehv Gahf Jeehf Nahf Teehv Gahf Nahf Urh)

Deh mah lawf tsawf nyehxv pyehxf awf' yah lehxv urh.

(Nyhxv pyehxf nahf yah chjeehxf chjahxv loohxv ehf' rgeh hawf, ahf bpahxv yaw sahxf meh)

39. Mahf Chjeehxf Nahf Urh:

Yehxf sahf nahv seehv

Dmmv mah dmmv jyoeihxf

Nyeehv jayv loohxv tauhv pyehxf awf', ahv zahxv sahv choohf
nehv ehf' gkahxv chooh awf' meehv dzahv auhf bah lauhf bah
lahuf ehf yah leh xv urh

(or)

pawv choehf pawv nahxf

uuhf poohv pyehv

ngah behxf ngah ghkawxv

Hurh smmf jayv loohxv bpuuhxf koohf neh - uuhf chjoohxv uuhf
lahuf tseh xv auhf surhxf kurhv awf' yah leh xv urh meh.

40. Nahv Bawf Nahf Gahf:

(Nahv Yoeuhf Yoeuhf Gahf)

Churhf lurhf ahf seehv dawxf urh

Lawxv guuhxf tahv awf', hkahf mawxv lahf ngeh uuhf chjoohxv
shehxf auhf awf', pahf dzohxf dohxf awf' nahv bawf auhf yah
shehxf auhf urh meh.

Nahv bawf yoeuhf gahf - pehf lohxf awv lahf urh dzahf uuhf yah
tsoohxf auhf urh meh.

41. Jyahxf Rgahv Shehv Yehxv Urh Gahf:

Ahv nyohv bawf law

Mawf nayf bawf law

Chjeehxv myehxv bawf law (muuhv dzehv urh hmmv)

Hurh durhv teehv hmmv yoohf awf', meehv dzahv auhf shuuhf kah neeh bpuuhxf awf', uuhf chjoohxv auhf surhxf kurhv awf' yah dawf urh meh.

Jyahxf rgahv shehv loohxv ngeh, chjeehxv myehxv urh shahv yoeuhv myoohf awf' shehv nahf muuhv dzehv meh.

42. Jyahxf Rgahv Tsawxf Hkehv Poohv Lahf Urh Gahf:

Rgawv bpahxv buuhf jawv (pahf gkahxv kyawf)

Mah nyeehf ahf yehxf (oohxv chjeehxv paw saw urh)

Nyeehv jayv loohxv lehv pyehxf awf' bah lauhf neh yah lehxv urh meh.

Mahv ngurhf nahf

- a. Tauhv hkohv bpahxv nauhv bah lauhf neh lehxv nyah
- b. Tauhv hkohv ahf seehv durhxf bpahxf awf' jayv nyah meh.

43. Hauhv Tsauhf Yaw Urhv Gahf:

Hauhv tsauhf shahv yoeuhv bawf law (or) (chjahxv hmm)

Byehxf zauhv urh sheehv (or) lahxv rgaw (or) shahv yoeuhv.

Tsohxv deehv seh xv urh yah chjeehxv (or) jayv zahv teehv jayv jayv

Tsohxv deehv seh xv urh tsawf hahv urh shahv yoeuhv.

Hurh durhv dawv dtawxf loohv seh xv kurhv awf' yah sawxf urh meh. Hkahf nahf urh lah xv dtahxf paw neh leh xv tsehxf awf', ah chjoohxv chjoohxv ehf' lah xv nyeehf paw yah leh xv dohxv rgeh urh meh.

44. Ahv Kuuhf Lah Gurhxf Urh Gahf:

Ahv hoo h - hkawv durhxf yah durhxf urh meh.

Hkoeuhf nahf - sauhv hawf - yahv urh bawf law uu hf nmm xv yah leh xv dahxf urh meh. Mahv jyahxf nahf - ahv yaw xv urh bawf law yoo hf awf', seh xv kurhv nyah urh meh.

45. Mahv Myauhf Nyah Urh Rgawf Mawf Nahf Ngeh:

Yahv urh oohv choehf lah xv hkoeuhf, tsawv tsuuh xv lawf bawv awf' goohv cheehf dawxf auhf neh, ah ah ehf' tsauhf tsauhf ehf nahf gahf oohv doohv auhf bah xv tsohxv awf tauhv nehv nahf, tahv layf nyah meh. Lahf pyahf ghkaw xv chjehxf dohxv nyah meh.

46. Dahf Cheh Behxf Tsawxf Awf Mahv Bpeh xv Dohxf Nyah

Urhv Gahf:

Lawv hkehv doohv poohf

Kah yauhf

Ahv yahxv sahv choohf

Hurh durhv byehxf kurhv awf' meehv dzahv auhf' bah lauhf neh yah gkahxv oohxv meh. Yawv yawv nauh, mehv dzahv tauhv looh dohxf layxv awf, yaw awv awv ehf' bpehvxv dohxf nyah urh meh.

(or)

Ahv yahxv sahv tsoohf

Cheh dohxf jyahxf rgahv

Hkahv Tsehxf Burhxf Lurhxf

Hurh smmf jayv neh ghkawxv zmmv nyah meh.

47. Oohv Chjahxv Chjahxv Shuuhf:

Loh mah loh yehxf, ahv poeuhf ahv mah baw urh.

Boeuhf mawv, nyeehf pahv, dzahf dzahv bauhv awf' myahxv lahf neh jawf, uuhf chjoohxv auhf ohxf duuhxf awf oohv doohv auhf yah dtehxf nehv meh.

Hkoeuhf nahf yah beeh dawf urh meh.

48. Kauhv Byauhv Nahf Gahf:

(or) Poohv Gahf:

Tsauhv ghkahxf lawf chawf bpooxv dawf nyah meh.

(yaw ghkahxf ehf mahv yah mawf ah.)

49. Jeehf Bahv Dawf Yehxv Tahv Urh Gahf:

Oohv doohv gkawxv urh jyahxf rgahv mahv yah beeh dawf ah;
dtahxf lehf sheehf nyah meh. Jeehf yehxv lawv eehf pahv ehf',
yaw chehf yah beeh dzahv meh. Seehv hkohv gkawxv dzahv
nyah meh.

50. Meeh Chehf Lahxf Tauhv Urh Gahf:

- a. Meeh chehf meeh durhxf ahf bawf bahxf ghkohxf ahf
dzeehv surhxf awf lehxv urh.
- b. Yah mahf hahf (mohxv kawv (or) mohxv shuuhxv)
- c. Ahf kah jayv dawxv
- d. Yahf mohxv nahxf
- e. Gkawxf lawf yahf mohxv
- f. Ahf bawf mah auhf' dawxv urh, yaw bah bah lehf yaw
zauh zauh ehf' rgeh urh jayv.

51. Boeuhv Nahxf Nahxf urh:

Yaw lmmf jayv (koohv pyoohf yoeuhf urh)

Yaw tsehxy jayv (yoohxf yoohxf ehf, surhv tsehxy tehv awf' sheehf layf urh. Dawv mahv ngehv nyah ah. Sheehv lahv dtahxf dahxf urh meehf neh sheehf urh yaw awv meh.) Yaw lmmf jayv ahv mahv gahf urh meh.

Tauhv hkohv durhxf bpahxf awf, hkahv meh auhf yah ohxf tsauhv dahxf meh. Hkoeuhf nahf jyahxf rgahv nyah urh tsawf hahv yah koohf eehf urh meh.

Meeh dzayf gawv yoeuhv ahf kauhv dzahf uuhf.

Yah chjeehxf nahv beh ahf kauhv dzauhf uuhf, hurh nyeehv jayv lah kurhv awf' yah beeh dawf meh.

Mahv beeh pyurhxy pahv ehf' yah lehv hmmv urh jayv:

Yah sehxy sehxy ngeh, yaw beh rgahv auhf, tsauhv hkahxf lahxy hkoeuhf myauhv urh, ahf rgahv yaw shuuhf hkoeuhf bpuuhxf koohf awf' yah beeh dawf tahv meh.

52. Gahf Law Nahf Lahf Nahf:

Tsuuhxy gkahxf ahf pyahv smmf pyahv yoohf awf':

Uuhf chjoohxy auhf ohxf duuhxf hawf neh, oohxy dzauhf lauhf rgauhf neh smmv bpohxf sawxf kah awf' smmv bpohxf yah beeh

dawf urh meh.

(Ahv jayv urh ahf pyahv ghkawxv tsuuhxv gkahxf ahf pyahv lehv myauhf neh gurhvxv nyah urh meh.)

Teehv jayv eehv mmf urh nuuh noeuhv mahv dohxf nahf, gahf dtahxf, gahf ohxf, gahf mah, hurh smmv gahf urh meehf tsahv yoohf awf', rgawf mawf mawf lauh auhf sawxf nahf ngurhf meh.

53. Meehf Heehv Oohxv Urh:

Ah yahxv urh sahv tsoohf

Tsawf hahv urh tsehf kauhf

Kuuhv nahxf chjahxv hmm

Sehf poohf pyoohf

Rgawv myahxv ahf bpahxv

Dawv dtawxf loohxv byehxf kurhv awf, ngah behxf bpawxv lawxv neh yah dtoeuhxf meh. Hkoeuhf nahf, meehv dzahv auhf yah bah lauhf meh. Ahv kuuhf myahxf nuuhxf lahxv dtahxf ahv rgawxv neh ah chjoohxf tsawxf awf', yah gkahxv oohxv meh. Hkoeuhf nahf ahv lahxv lahxv tsuuhxv urh dawv peh, pahf tsawxf awf' yah gkahxv meh.

Sehf poohf awf myauhv, nyeehv jayv neh, lahxv ghkawxf awf, ahv kuuhf pehv zahv auhf' gkahxv oohxv nyah urh meh.

54. Meehf Heehv Jyahxf Rgahv:

Deh mah kmmf tsohxf

Nyeehf dzauhf ngah behxf doohv cheehf

Hkahv hmmf doeuhv chayv yaw nayf jayv urh doohv cheehf. Hurh smmf jayv bpooxv dawf nyah meh.

55. Lahf Pyahf Teh Dohxf Urh:

Hkahv lahv mah dzuuhf neh tsawxf.

Dawv peh meehv burhxf neh burhxf urh.

Tsawf hahv smmf rgahv urh uuhf shoeih shahf awf (ahv boohf ahv leeh yah kurhv urh) yah pyawf neh oohv doohv paw neh ahf dauhv beh awf' yah yahxf kah urh meh.

Dawv peh seehv peehf bpuuhxf urh, Tseh xv tauh dohxf lay urhv nahf lah f pyahf mahv pahf auhf urh meh.

Bpah xv dahv nyeehv dahv tsoh xv urh deh mah lawf hkahv smmv neh dzauhv awf', uu hf chjooh xv auhf rgohxf duuhxf rgohxf duuhxf ehf' rgawf mawf yawv gahf nah yah byahxf shehv meh.

Tsawf hahv urh nymmf lah xv hkoeuhf mahv beeh auhf lah f maw xv nahf, kuuhv nahxf urh sheehv bawv law teehv hmv auhf

dawxf auhf tahv awf' nymmf lahxv nyeehf paw yah cheehv churhv tahv urh meh.

56. Hoohf Seehv Tsauhv Urh:

Zahv nauhv deh xv lay awf' ahf dzehv ehf' ngoeuhf nahf, hkmmv mahv lahxv hkoeuhf, yah oohxf teehv seehv, hoohf seehv smmf seehv, chehf pyoohf ah chjooxf dawxf auhf awf neh, zahv yooxv urh oohxv mohxf cheehv tahv awf' (lahf pyahf peehf surhf durhv ohf, ngahv urh zahv auhf tahv dzahv day. Dzahv mawxv nahf hurh durhv auhf dzahv day) lehf yah ehf nehv meh. Bah lah teehv seehv tahv byauhv nyah nahf muuhv dzehv urh meh.

57. Mahf Hkurh Bahxv:

Dzahv awf oohxv eehf urh, mahf hkurh bahxv ahf yehxf chjooxf tahv urh byahv uuhf dawf neh oohxv eehf urh:

Ahv yawxv urh ahf seehv bpuuhxf koohf awf yah beeh dawf meh. Hkoeuhf nahf yah chjeehxf shahv jeehf yaw nahxf jayv bpuuhxf koohf neh beeh dawf.

Oohxv mahxf auhf ghkawxv, yah oohxf awf, ahv yahxv mah kayv, gkawxf kurhv awf' yah leh xv meh.

58. Zahv Urh Ahv Mah, Zahv Baw Awf' Sheehv Yaw

Ghkahxf Ehf' Yoeuhf Nahf:

Myohxv lauhf urh oohv doohv hkmmv ah chjooxf seehv awf'
Tsohvx neh deh sehvx urh, tsawf hahv urh tsehf kauhf smmf
hmmv yoohf awf, meehv dzahv neh bpuuhxf awf', uuhf chjooxv
auhf dawxf kurhv awf yah beeh dawf meh..... Turh lohvx ehf
nahf sheehv tsehf layf meh.

59. Hkahv Meh Lahxv Hkoeuhf Mahf Nahf Teehv Byauh Nahf Gahf:

Gkawxf lawf yahf mohxv urh ahf yehxf ghkawxv muuhv
Ahf nuuhxf ghkawxv muuhv , yah myoohf meh.
Nyeehv bpohxf smmv bpohxf myoohf awf' meh dzeh nahf mahv
gahf meh.

60. Sheehv Byahxf Hkehv:

Smmv nauh lahvx hkoeuhf yah lah dayv meh. Sheehv byahxf
hkehv urh yaw sauhf ahv, lahv dtahxf paw jawf urh meh. Yawv
hah urh zauhf hkahf jyahxf urh lohvx ehf yah jauhf dayv meh.
Mahv ngurhf nahf, teehv hkehv dtehxv ehf, yawv hah eehf kauhf
lahvx hkoeuhf neh, teehv rgahv oohxv hkawf dzeh lahf nyah meh.
Turh lohvx ehf mahv tsehxv eehf neeh nyeehv nymmf, smmv

nymmf auhf pyurh xv dohxf lahf nahf, pooh byahxf eehf nyah urh meh.

**61. Jayv Yahv Urh Jyahxf Rgahv:
(Loohxf tauhv auhf layf urh gahf)**

Smmf bpahxv dohxf nyohxf ahf bpahxv, rgmmf boh f
Nyeehv jayv loohxv sahv durh xv nehv ehf' byehxf kurhv awf',
dzahv jeehf beeh dzahv, leh xv jeehf yah leh xv meh. Mahf nahf
jeehf tahv layf awf', loohxf tauhv gah dohxf lay jeehf meh.

Seehv ymmv mah lah xv yawxf ahf bpahxv tauhv pyehxf
awf leh xv nahf loohxf tauhv dohxf lay jeehf meh.

62. Tsawf Oohxv Oohxv Gahf:

Hkahv hmmf pyahxv kuuhf
Hkahv lah v pyahxv kuuhf
Yahv yeh dzmmv
Mahv pah dzahf uu hf
Hurh oeuhv jayv nyehxv kurhv awf', hkawv durhxf yah durhxf
auhf nehv meh.

Myahxf nuuhxf myahxf cheehf dawv peh, nyeehv pyawv loohxv

durhxf dauhv beh day. Nahf nyeehv nauh nahv.

Nauhf hkauh paw, kauhv lauhf dzauhf durhxf day.

Nahf nyeehv nauh nahv

Oohv doohv ooxv ghkawxv dawv peh, oohv dzauhf lauhf rgauhf
auhf durhxf, nyeehv nauh nahv.

Rgawf mawf lah xv dtahxf smmv bpohxf durhxf, nyeehv nauh kahf
kahf ehf.

Ahf sahv sahv urh ahv, ahv kuuhf dawv ghkohxv auhf yah durhxf
urh meh.

63. Booh Dayf Jyahxf Rgahv:

Kawv lehv bahxf ghkohxf

Mahv kaw bahxf ghkohxf

Hurh nyeehv jayv bpohxv awf yah dawf meh.

Rgawv myah neeh mahv dawf nyah ah.

Law choehf law mahf ahf seehv dzahv nyah nahf muuhv dzevh
meh.

64. Dawv Neeh Dohxf Lay Urhv Gahf:

Seehv bpohxf bpawv lawxv rgoehv lawxf; lahv ohxf ohxf sahv
hmmv huuhv dzevh urh.

Ngah behxf bpawxv lawxv ngah chjehxf rgoeuhv lawxf, lahv ohxf
hmmv huuhv dzehv urh. Seehv bpooxf bpawxv lawxv lahv ohxf
paw tahv awf', ahv lahxv auhf yah yoohf urh meh. Ngah behxf
bpahxv kauhv auhf, yurhxv dohxf tahv urhv dzahf uuhf yoohf
awf, hkmmv mahv auhf yah dawxf auhf tahv meh. Ahf dzehv
ehf' dohxf lay dzuuhf nahf, ahf dauhv beh ngeh neh ahxv lahxv
auhf uuhf chjooxv lah ahxv awf neh ghkawxv muuhv tseehf lah
lehxv awf neh ghkawxv muuhv ahv hooxv yah dehv auhf tahv
meh. Lehv hmmv dauh jeehf nahf.

Mawf deh mawf chjahxv jooxv

Tauhv hkohv mawf chjahxv jooxv

Chjahxv jooxv chjahxv, chjahxv maihf ghkawxv chjahxv dohxf
layxv.

Ehf law, dehv law, ahf bpahxv hkoeuhf durhv, dzahf uuhf hkoeuhf
auhf dehv ahxv awf', yah dehv oohf layxv urh meh.

65. Ngahf Dahxf Gahf:

Boeuhv gkooxf urh sheehv

Zahv urh jawf chawv

Zahv urh pyawv kahv

Hurh smmf jayv seehv kurhv awf' yah beeh dawf meh.

66. Lahf Pyahf Jyahxf Rgahv:

Hkahv pahv bahxf ghkohxf

Surh pahv bahxf ghkohxf (lahf pahv)

Pehf shuuhf koohv tsooh (Teehv pyehv)

Dawv चाहf ahf yahxf yaw oeuhf jayv (Teehv pyehv)

Zahv urh pyoohv kahv

Hurh ngahv jayv pawv behxf auhf yah dawxf auhf meh. (Eehf pahv mahxv gurh xv nyah ah....ahf gkawxf yaw shaw mahv shaw neeh eehf byohxf rgeh urh durhv.)

Ngahv dohxv ahf bawf, hurh teehev jayv dtehxv ehf ghkawxv zmmv nyah meh.

Pehf surhf awf, lah f pyahf mahv beeh oohf lah f nyah pahv ehf', zahv nauhv cheehv nahf, cheehv चाहv deedv tmm, tsawv booh auhf yawv jawf nah yah chawv auhf tahv meh. Mahv jyahxf nahf, cheehf sahxf deedv tmm ghkawxv gurh xv nyah urh meh.

67. Yawxv Auhf Poo h Auhf Jayv Sheehf Jayv Nahf Mahv Beeh Dohxf Lahf Pahv Ehf':

Hkahv hmmf urh burhxf lurhxf

Hkahv lahv urh ahv behxv

Teehv gahf oohxf tsmmv awf, sahv pahf neh dtoeuhxf chjoohxv
awf yoohf tahv nahf, yawxv auhf dtehxv ehf' mahv ngurhf, pooh
auhf ghkawxv rgoeuhv urh meh.

68. Meehv Burhxf Lah Tauhv Urh Gahf:

Mohxv kawv

Cheehv chahv ahf bpahxv

Law choeuhf law mahf ahf bpahxv

Hurh smmf jayv loohxv lehv loeuhf kurhv awf yah gkahxv oohxv
dahxf meh.

69. Hoh Chjahxv Hoh Dzauhv Nahf Gahf:

Ahf hkauhf kayv

Mohxv kawv (yah mahf hahf)

Mah keehv leehf ahf bpahxv

Tahv eehf tahv lahf ahv gauh

Hurh durhv lahxf kurhv awf gkahxv oohxv day.

70. Hkahv Lahv Hkahv Zurhv Neh Lah Nahf Urh Gahf:

Meehf dzayf gawv yoeuhv

Zahxv bawf ahf byoeuhxv chehf dzahf uuhf

Hurh nyeehxv jayv yah leh xv meh.

Lah xv hkoeuhf dzahf dohxv yaw myahv nahf.

Lah xv hkoeuhf paw ahv hooh yah lahxf tahv meh. Mahv ngurhf nahf lah xv nyeehf paw tahv layf awf, lah xv hkoeuhf paw nahf nahf ehf jyahxf nyah meh.

Rgawv shahv lawv mah ahf bpah xv yaw nyeehf jayv, yah leh xv meh (or) yahf purhv dahf pyahf.

71. Yahf Meehf Nahf Gahf:

Boohf lurhv

Ahf kahf boeuhv dturhxv

Tsawv rgoh xv leh f tsahf

Smmf bpah xv dohxf nyohxf

Hurh durhv byehxf kurhv awf', ngah behxf bpaw xv law xv neh dtoeuhxf awf bah lauhf neh yah gkah xv ooh xv urh meh. (Tseehv hkmmv yah dauhf urh)

72. Dawv Neeh Mahv Dohxf Neeh Sheehv Dtehxv Ehf' Yoeuhf Gahf:

Meeh Chehf meeh dzauhv (or) meeh chehf meeh durhxf

Yah oohxf nayf urh jayv

Peehf bpeeh xv leh f, (yaw nayf jayv)

Yah peehf dzmmv ah chjoohxf
Hurh durhv bpoohxv awf yah dawf meh.
Tseehv hkmmv yah dauhf meh.

73. Uuhf Shoeih Shoeih Kmmv Kmmv Gahf:

Rgawv shahv lawv mah jooh dahf (yaw huuhv jayv) ahf behxf
doohv poohf
Tahv eehf tahv lahf ahv gauh doohv cheehf
Oohv jeehf doohv poohf
Hurh durhv bpoohxv awf', oeuhv lauuv urh lahxv dtahxf dahf
lehv rgoeuhv myahxf tsoeuhv awf yah dawf meh.

74. Tsehxv Nyawv Nahf Gahf:

Yehxv dtohxf mah ahv nyohv urh sheehv tsehxv duuhf tahv urh
gahf nyehxv awf, mehv dzahv nyeehv paw loohxv auhf bpahxv
dtawxv awf, bpuuhxf koohf neh, mahf bahv urh tseehf nehv ehf'
yah lehxv meh.

75. Bauhv Lauhf Jyahxf Rgahv:

Gahf nyeehf mahv eehf nyah urh
Uuhf shoeih mahv shoeih dohxf nyah urh
Sahxv mahv rgawf dahxf nyah urh

Dahf bpehxf dahf lauhf

Cheehf bpahxv dohxf nyohxf

Oohv jeehf

Dawv dtawxf loohxv lah lauh awf, yah bpoohxv dawf meh.

76. Pyahv Urh Ahf Dzehv Ehf' Lauhf Gahf:

(Nghaf dahxf urh)

Mahxv pah

Pawv peehf

Yah yeeh yah lah (yaw nahxf jayv muuhv dzehv urh)

Oohv jeehf dawv pehv

Hurh durhv duuhxf kurhv awf pyahv lahf neh smmv bpohxf yah
beeh dawf auhf nahf, pyahv ghkawxv, yaw lauhf mahv pahf gohf
dahxf lahf meh.

77. Tsawf Guuh Guuh Gahf:

Boohv joeuh

Behv behv lahm

Mahf daw doohv cheehf

Tsauhv ghkahxf yehxf daw doohv cheehf

Hkavh hmmf doeuhv chayv yaw nayf jayv doohv cheehf

Mauhv leehxv dzurhxf ahf kauhv

Hurh durhv dawv dtawxf loohxv jeehf bahv auhf yah duuhxf dawf
meh

78. Ahv Choeuhf Beeh Mehf Urh Jyahxf Rgahv:

Mahf Meehv lah xv choohv

Oeuh poeuh lah xv choohv

Tauhv hkauhv lah xv choohv

Oeuh poeuh nayf urh lah xv choohv

Seehv bpoohxf urh lah xv choohv

Mawf nayf urh dawv meehv

Hurh durhv bpoohxv dawf nyah nahf muuhv duuh duuh urh meh.

79. Zahv Baw Urh:

Oohxv Tseh xv Ghkahxf Gahf:

- a. Meehv choeuh meehv mah urh, smmv tsmmf jyahxf rgahv
yah beeh dawf meh.
- b. Yah mah, ahv mah urh oohxv hkawf jyahxf nahf uuhf
chjoohxv auhf ohxf duuhxf awf yah beeh dawf meh.
- c. Mehv nauh paw neh, behxv behxv lah xv ngah ahf jeeh
rgawf awf, uuhf chjoohxv auhf duuhxf awf beeh dawf nyah

meh. Rgawf mawf auhf sawxf nehv nyah meh.

80. Oohxv Mahxf Nahf Gahf:

Awxv ahxv tauhv hkohv cheehf neeh

Chehf koohf loohf seehv cheehf neeh dawv pehv

Kawv lehv bahxf ghkohxf

Cheehf bpahxv dohxf nyohxf

Hurh durhv yawv jayv nah bpoohxv awf yah beeh dawf meh.

Ahv nyohv zahv, kayv boohf boohf neh jawf, chehf koohf loohf
seehv urh doohv cheehf beeh dawf nahf muuhv duuh duuh urh
meh.

81. Nehv Hkahv Nahf Gahf:

Dahf bpehxf dahf hohv

Yah chjeehxf tsauhv ghkahxf

Ngah behxf chjahxf tauhv

Bpoohxv awf' yah beeh dawf meh.

82. Meeh Chehf Durhxf Urh Gahf:

Boeuhv soeuhxf ahf bpahxv, loohv nayf ahf bpahxv, lehxv nyah

meh.

Mahf nmmv beeh nmmv pahv ehf’.

Mah sawv bahxf ghkohxf

Lawf bymmf hkahv bahxf ghkohxf

Nyeehv jayv loohxv lawxv guuh awf lah loeuhf neh, lehxv nyah

meh.

83. Nehxv Chjahxv Nahf Gahf:

Ahv myehxv kayv

Yah chjeehxf yah pauhv urh bauhv dahv.

Nyeehv jayv loohxv bpuuhxf awf’ tauhv loeuhf neh yah lehxv meh

84. Nehxv Meehv Mah Nahf Gahf:

Rgawv yawxf bpahxv chehf cheehf neeh tauhv pyehxf awf yah

lehxv meh.

85. Loohxf Tauhv Lahxf Dohxf Urh:

Ahf dahxv urh ahf bpahxv

- a. Yah chjeehxf meehv shayxf ahf bpahxv (yah choeuhv meehv shehf)

Nyeehv jayv loohxv lah loeuhf awf byahxf dahxf urh.

- b. Teehv jayv ahv, bpahxv koohv cheehf nyoeuhf sahv durhxv nehv ehf' beeh dzahv nyah meh.
- c. Cheehf bpahxv dohxf nyohxf awf' rgmmf bohv, nyeehv jayv loohxv lahxf kurhv awf' beeh dzahv nyah meh.

86. Tsawf Hahv, Ahv Zahv Nehxv Deehv Deehv Nahf:

Cheehf sahxv bahxf ghkohxf yoohf awf (meeh chehf meeh yoeuhv durhxf hahv yoeuhv, lawf hkauhv bahxf ghkohxf (or) kmmf chehf zurhf bahxf ghkohxf, deehv poohv, beeh nauhf) hurh durhv uuhf chjooxv auhf oohxf duuhxf awf' yah beeh dawf meh.

87. Buuh Sahxf Sahxf Ngeh:

Sehf bawv sehf bohv

Ahv yahxv mah yahxv muuhf urh, yaw nahxv ehf chjahxv urh oohxv chjahxv.

Bpuuhxf koohf awf, yah beeh dawf meh.

Zahv nauhv buuh sahxv sahxv gahf:

Deh mah lawf hkahv ahf neh eehf lauhf auhf ghkehxv duuhxf awf, yah beeh dzuuhxv meh.

88. Lehv Oohxf Poohv Lahf Urh Gahf:

Ahf dooh gahf ahf nuuhxf bpuuhxf koohf awf.

Mahf deh lah xv kauhv yaw rgauhf surhxf auhf neh. Yah beeh dawf meh.

89. Shahv Yoeuhv Lahxf Ghkeh xv Urh Gahf:

Hoh chjah xv lah xv ghkeh xv

Ahf myoh xv lah xv ghkeh xv

Dzaw xv jeehf dzaw xv rgah xv bauhv dahv

Mehf mah dawv boohv doohv poohf

Bpah xv tsohxf cheehf kah

Dawv dtawxf tauhv pyehxf awf' yah gkah xv ooh xv urh meh.

90. Meehf Doohv Sooh xv Gahf:

Meehf tsahv sahv tsauhv

Meehf tsahv sahv bpaw xv

Nyohv kayv boeuhv soohxf (bpuuhxf koohf)

Nahf, uuhf chjooh xv nehv ehf' kurhv dawf meh.

91. Neh xv Meehv Shehv Urh Gahf, Meehv Shoohv Neh Baw Urh:

Ahv joohv turh lurh meehv.
Ahf jeehf turh lurh meehv.
Meehv shahf shahf rgoh meehv.
Meehv yehf yehf rgoh meehv.
Meehv lawf ahv jayv ayf' meehv.
Meehv lawf hoh shoohv auhf' meehv.
Uuhf law ahv jayv ayf' uuhf.
Uuhf law law shahxf uuhf.
Law shahxf uuhf neh meehv nyahf day.
Meehv bohv neh baw urh meh.

92. Meehv Lauhf Joohv Urh:

Tsawv rgohxv jawf urh meehv shuuhf ohf.
Kmmf tsohxf auhf jawf urh meehv shehv ohf'.
Tsawv rgohxv dawv peh jawf urh meehv yoohf mahv nyah yahf
tawf.
Kmmf tsohxf dawv peh jawf urh meehv yoohv mahv nyah ah lahv.
Tsawv rgohxv meehv lauhf nahf, kmmf tsohxf meehv joohv awv.
Ohxf bah meehv lauhf nahf, ohxf koohf meehv joohv awv.
Ahv yuuhxv meehv lauhf nahf, ahv nyeehf meehv joohv nyahf.
Mawv oeuhf uuhf dteehxf yeh sah f uuhf dteehxv hkmmv neh joohv
urh lay day.....
(tsawv rgohxv auhf jawf neh tohf urh)

93. Dzahf Tayf Tayf Lahf Urh Gahf:

**(Hawv awf tseehf gkawxf kurhv awf tohf neh yah leh xv
urh meh)**

Laihv 'dtahf gkawxf lai hv

Yoohv mah yoohv, oohf yoohv

Choo hf looh xv mah choohf choohf

Cheehv choohf mah sahxf chooh puuhf yoohv

Pahv pahv cheehv mah ghkaw xv kurhf.....

Mahf hoo hf jyahxf rgahv yawv yawv jayv:

Moohf soeuh sheehv

Hawv goohf sheehv

Jeehf bahv nehv ehf kurhv awf' yah dawf meh.

Dzahf guuh jyahxf rgahv:

Ghkohxf nahv ghkohxf cheehf doohv poohf

Ahv myeh xv mah ooh xv hkawf (ahv leeh rgahf doohv)

Ahv myeh xv boohv ahf kauhv (ahv boohf rgahf doohv)

Nyohv kayv nyohv soohxf , hurh durh bpooh xv dawf meh

Bauhv lauhf jyahxf rgahv:

Dahf bpehxf dahf lauhf
Seehv poeuhv lah xv ghkawxf ahf nuuhxf
Ahv yah xv tseehf bpah xv tsoeuhv
Dawv dtawxf bpooh xv dawf

94. Shmmf Nayf Nawv Urh Meehv Lauhf Joohv Urh:

Ohmmv lawv tay tahv, lawv ‘dteehf tahv
lawv shoeuhv jaw-ah’. Ohmm soh haih!
Nahf sah xv baw urh dtehxv meh.

Shmmf nayf nawv ngeh jawf, hkmmv mahv teehv hkmmv lah xv
hkoeuhf, tsawv tsuuh xv hawf lawf bawv dawxf duuhxf tahv urh
gahf, ahv kuuhf neh ohxf duuhxf awf’, puuhxf nayf tahv urh
shmmf auhf nawv nawv ehf, nahf urh rgahv urh ooh xv mahxf
auhf, yah nawv urh meh.

95. Jeehf Shoeihv Shoeihv Urh:

Ohf, ‘dtoh pahf lahv yehv shoeihf
Purhv pahf ‘tohv yehv shoeihf

Peehv ‘dtawf ahf’ peehv jehv shoeihf
Yoohv ‘dtawf ahf’ yoohv jehv shoeihf

Ceehv 'dtawf ahf' cheehv jehv shoeihf
Koohv 'dtawf ahf' koohv jehv shoeihf
Urhf pahf urhf laihv cheehv, urhf laihv shoeihf.

(Deh gah mehf byahxf tseeHV hkmmv dauhf awf sahxv baw baw
ehf' yah tohf urh meh.)

96. Nehxv Zahv Loh Dzeh Tohf Urh:

Ohf gahf ohxv jawf urh ahv mehf dauh
Gahf dtahxf jawf urh mehf tsahv
Gahf ohxv loh mah seehv auhf jawf urh, loh dzeh lahf nyah jayf
nawf
Gahf dtahxf uuhf yoeuhf loh mauhv seehv auhf jawf urh loh dzeh
lahf nyahv jayf
Gahf ohxv loh mah seehv auhf jawf urh loh mahv beeh dzeh.
Gahf dtahxf uuhf yoeuhf loh mauhv seehv auhf jawf urh loh mahv
beeh dzeh.
Yehf mah zahv auhf goohf gah
Sahf mah zahv auhf ohxv chjahxv urh rgeh nyah jayf
Yehf mah zahv auhf goohf mahv beeh gah.
Sahf mah zahv auhf ohxv mahv beeh chjahxv
Yehf ohxv sahv auhf ohxv eehf awv
Yehf dmmf sahf auhf dmmf eehf awv

Eehf chjooxv tsawv dtehxv oohxv mohxf yaw sauhf jawf gahf
rgohxv eehf awv.

(Hkahv loh smmf seehv rgohxf awf, tohf tohf ehf yah beehv dzeh
meh.)

97. Meehv Seehv Sehvx Urh:

Ohf, Gahf ohxf meehv seehv ahv loh mah ahv shuuhf

Gahf dtahxf meehv dzahf loh mah ahv shauhv

Meehv seehv sehvx urh ngah puuhf chjoehxf neh

Meehv dzahf sehvx urh cheehv chahv neh neh

Meehv seehv ahv ngahf yoohf mahv nyah nyah

Meehv dzahf ahv ngahf sehvx mahv nyah nyah

Meehv seehv ahv nawf yoohf mmf

Meehv dzahf ahv nawf sehvx mmf

Pyoohf rgoeuh seehv neh

Shuuhf rgoeuh seehv neh

Ahv poeuh mmxv mahxv tauhv jahf lehxf auhf sehvx nyahf

Ahv poeuhv urh mmf zahf lay

Ahv bawf mmf zahf lay

Murhv kurhv sauhv pahv yawv dzauhf yawv auhf dzauhf

Bah lah oohxv tsahf yawv tsehv yawv auhf tsehv

Bah lah gah urh lohvx ehf gah

Nauhf mah meehxf urh lohvx ehf meehxf day

Tohf ngeh lay urh ahf bpahxv durhv

1. Ngah puuhf oohxv chjoeuhxf
2. Cheehv chahv oohxv neh
3. Meehv chay meehv lehxf ahf bpahxv
4. Choohf loohf ahf bpahxv

Ahf bpahxv hurh durhv tauhv nmmxf awf nyehxv shehv nyehxv
shehv ehf tohf tohf ehf yah baw urh meh.

98. Gahf Law Tohf Urh:

Ohf gahf law zahv meehv law tehv law tsahf ohf
Gahf tsmmf zahv meehv tsmmf myahv ohf
Yehf mah zahv auhf goohf gah urh lehf rgeh nyah jayf
Sahf mah zahv auhf ohxv chjahxv urh lehf rgeh nyah jayf
Yehf mah zahv auhf goohf mahv beeh gah
Sahf mah zahv auhf ohxv mahv beeh chjahxv
Gahf ohxf nyohv chay soohxf neh tohf nyahf

Tohf neh jawf gahf ohxf gahf dtahxf urh meehf tsahv yoohf awf,
tohf tohf ehf yah sawxf urh meh

99. Yahf Meehf Nahf Gahf:

Pawv kah smmf zahv a nmmf, Ngah kah smmf dzoeuhv ahv mawv,
ngah bpahxv tsawv toohf lahf toohf tsohxv urh, mmv auhf mahv
meehf nyah lehf rgeh nmmf

Ngah dooh tsawv toeuhv lahf toeuhv seehv urh meehf auhf mahv
nyawv nyah lehf rgeh nmmf.

Shahv nahxv mahv ngurhf dahf lahxf nawv auhf beehxv nyah
ngahf

Dahf lahxf mahv ngurhf, shahv yohxv lahxv nahv nawv auhf
beehxv nyah.

Lahxv nahv mahv ngurhf, shahv yohxv nawv auhf beehxv nyah.
Shahv yohxv mahv ngurhf, meeh chehf nawv auhf beehxv nyah
Meeh chehf auhf tohf tohf ehf yah byehxf meh.

100. Yoeuhv Ngahxv Tohf Urh:

Ngahv shahv uuhf mahv dawf ahf

Uuhf shmmf yoeuhv mahv ngahxv ahf

Hkoeuhf rgahv yehf yahf zahv auhf yoeuhv ngahxv lahf nyah
jayf

Yehf mah zahv auhf yoeuhv ngahxv lahf lehf rgeh law nmmf

Yehf mah zahv auhf yoeuhv mahv beeh ngahxv layf

Sahf mah zahv auhf yoeuhv tsawxf lahf nyah jayf

Sahf mah zahv auhf yoeuhv mahv beeh tsawxf

Tauhv pauhv yoeuhv toeuhv mah yoeuhv ngahxv toeuhv kah lay

Tauhv pauhv yoeuhv deh mah; yoeuhv ngahxv deh kah lay
Tauhv pauhv yoeuhv gkahxf mah; yoeuhv ngahxv gkahxf kah
lay
Mawv oeuhf nyawv rgoeuhv tsoohxf neh
Mawv oeuhf loohf rgoeuhv seehv neh
Uuhf mah tsawv toeuhv rgohxv urh loh xv ehf rgohxv day
Uuhf chjooxv hkmmv mahv auhf, hoohf seehv dawxf auhf hawf,
hawv tsoohxf tsoohxf awf' tohf neh beeh dzahv beeh dawf meh.

**101. Hoh Chjahxv Hoh Jauhv Nahf Gahf Tohf Urh Dawv
Kawv:**

Smmv dahf myahxf gauhf, hoh chjahxv urh zah dmmv auhf dawxf
auhf awf neh, yah dmmv hkoeuhf pyehv deh pyehv deh ehf yah
tohf urh meh

Hoh bahv hoh dauhf, hoh deh leh
Hoh bahv ghkahxf urh oohxv mahxf deh bpahxf
Hoh dauhf ghkahxf urh oohxv mahxf deh bpeh xv
Hoh chjahxv hoh sauhf, meeh chehf meeh gauhf
Ahv poeuhv mmv mahxv dmmv durhxf yaw sauhf mahv jawf
mahv ngurhf.
Ahv poeuhv mmv mahxv dmmv durhxf yaw sauhf jawf gahf shahf
nyah day

Hoh chjahxv hoh sauhf, meeh chehf meeh gauhf
Hoh bahv oohxv mahxf deh bpahxf
Hoh dauhf oohxv mahxf deh bpehxv day

Tohf tohf ehf, rgoeuhv bpohxf yah cheehv deh urh meh.

102. Ahv Joohv Tohf Urh:

Hmmf hmmf tohf tohf, hah seeehf boh xv kmmf laih
Hohf seehf boh xv kmmf tee hf 'd tohf nahmf haih 'd tohf paih maihf
Ohmm soh haih tayf

Meehv dzahv meehv gurhf yaw dohxv yoohf dohx f awf, hka hf
nahf gahf, uuhf chjoohxv shehxf rgeh awf meehv dzahv yah beeh
yoeuhf meehxf urh meh. Nahf gahf, meehv dzahv meehv sah xv
hkoeuhf yah beeh tauhv layf urh meh.

103. Lehxf Gawxf Lurhxv Urh:

Ohf lehxf gkoo hxf gkah xv sahmf 'bpaihf
Hahf gkoo hxf gkah xv ahf lah v jahv seehf
Lehxf' tee hxf chjahxf meehv hahf chjahxf gkoo hxf 'bpahf 'bpahf
ahm soh haih tayf.

Uuhf chjoohxv auhf tohf awf' neh, oohv doohv auhf dtehxv dtehxv ehf yah beeh dawf meh.

Jyahxf rgahv jauhf ngeh jawf, nyohv mah choehf byehf teehv law dtehxv ehf' rgeh urh smmv tmm yehv tmm awf, lah xv dtoohxf lah xv hkoeuhf deed dehv neeh dtoohxf tehv awf', tohf awf neh, sahv kauhf neh lauhf dzauhv awf yah beeh dauh urh meh. Lehxv gawxf zaw lahf ngeh jawf, hkoeuhf lahxf duuhxf awf beeh dawf nahf rgahv meh.

104. Tsawf Hahv Myahxv Layf Gahf Tohf Urh:

Ohf, ahv hkohv sah f lahf burhf

Ahv hkohv sah f lahf yurh

Deh mah zauhf jauhf nawv neh yehf sah f surh lurh deh xv day

Uuhf chjoohxv hkmmv mahv auhf deh gah meh f byahxf dawxf auhf awf, tohf tohf ehf yah sawxf nehv urh meh.

105. Yoeuhv Gurhxf Tohf Urh:

Ohf turh toohv turhf, yoeuhv taihv turhf

Yoeuhv turhf taihv

Ohmf, chjurhxf lawv haih

Uuhf chjoohxv hkmmv mahv auhf tohf awf baw baw ehf' yah beeh dawf meh.

106. Myahxf Nuuhxf Tsawxf Byoohf Gahf:

Eehf eehf urhf urhf, 'Dtoh'f lehv mahv
'Dtoh'f 'Dtoh'f haih, haih haih mahv haih haih
hahf hahv haihv

Uuhf chjoohxv baw shehv awf' yah beeh tsayf auhf jeehf layxv meh.

107. Ahf Lawf Dtohx'f, Ahv Kuu'v, Hkahv Lahv, Lahxv Mah Shehf Durhv Neh Gkawxv, Byahv Dehv Gahf Tohf Urh Dawv Kawv:

Ohm nahf nahv ohm ohm soeuhv pahv ohm ohm soeuhv tmm ohm, ohm maihf sahm 'gkahmv ohm soh haih tayf.

Ahv choeuhf nahf gahf:

Ohm choohv kahv ohv. Buuhf kaoh, kah kaohv ohm soh haih tayf

Meeh chehf neh byehxf byehxf ehf' yah tohf meh.

Oohxv tsawv tohf urh:

Ohm 'bpahf 'gkmmv 'bpahf 'gkmmv 'bpahf mahf ohm soh haih
tayf

Sahv durhxv auhf tohf awf yah beeh dturhxv meh.

Chjahxf rgawf nahf gahf:

Ohm mehv dtawxv, ohm mehv layf, ohm soh haih tayf

Sahv durhxv auhf tohf awf yah beeh dturhxv meh.

Sheehv tsauh:

Ohm soohf yah soohf, soohf 'dteeh soohf 'dtahf soohf

Ohm soh haih tayf

Sahxv baw urh dtehxv meh.

Chapter 17

Ahv Kahv Ahf Bohxv Urh Zauhf Sauhf Ghkohxv: (Grammar)

Shahf Urh Dawv Kawv: (Preface for Grammar)

(Some English is used to help those learning Akha text for the first time. All captions are first in Akha)

Ah duuh ahv kahv zahv bohxv urh ahf bohxv dohxf lahf urh ghkawxv, ahf bohxv urh zauhf lehfv yaw mahf mahf ehfv bohxv tahv urh mahv baw urh seehv meehf neh, teehv hmv bohxv dohxf awf beeh guuh nahf muuhv urh jayv ngah lehfv noeuhv dohxf awf, hurh myahxf gkawxf bohxv dohxf tahv urh mah. Tsahv-awf' mahv tsahv urh, ngurhf-awf' mahv ngurhf gahf mahv sahf sawf neeh, guuh nyah seehv nyah urh durhv neh beeh guuh awf, tsahv mahv tsahv ngurhf-awf mahv ngurhf urh, beeh sahf sawf urh rgahf doohv bohxv dohxf tahv urh mah. Turh meehf neh, hurh yah guuh shaw urhv nahf, ahv jyohxf ehfv pahf bohxv lauhv pahv ngah, dawv kawv durhv ahv jyohxf-eh' zmmv urh, ahv gurv durhv ahv bohxv bauhv tahv urh ngah lehfv beeh ehfv lauhv, beeh mehv lauhv mawxv urh meehf ah. Ahv yooxv ahv nyeehf mehf nmmf durhv, ahf bohxv bohxv-awf', dawv tsahxv ghkohxv layv

yawv. Yawv rgahv nah loohxv auhf nuuh mah gkurhxf awf guuhv lauhv huuhv urh mah.

Zurh baw urh lahxv hkoeuhf

Matthew McDaniel

**Ahv Kahv Urh Ahf Bohxv Durhv-urh Hawf Dawv Kawv
Durhv Urh Zauhf Ghkohxv Pahf Dmmv
(Contents of Akha Grammar)**

1. Tayf sahf (sound). Gahf gkawxf jah shaw nehv-urh
2. Ahf Bohxv ahf mawf durhv:(explanations of alphabet)
  - a. Dawv pyurhvx layf neeh yah yoohf dzoeuhf gurhvx urh, sauhv bohvx ahf mawf yaw zahv durhv. (vowels)
  - b. Sauhv bohvx ahf mawf ahv mah durhv. (consonants)
3. Tayf sahf (six tones)
4. Sauhv bohvx ahf chjehxf bohvx ngeh jawf yah zmmv chaw urh ahf bohvx durhv. (punctuations)
5. Sauhv bohvx ahf mawf yaw huuhv durhv. (capitals)
6. Ahf myauhf. (noun)
  - a. Teehv jayv dtehvx urh rgahf doohv myauhf tahv urh

- ahf boh xv durh. (personal noun)
- b. Ahf myauh f teehv hmv urh ooh xv moh xf rgawv myah jayv zmv tahv urh. (common noun)
  - c. Mahv mawf nyah urh durhv urh ahf myauh f durhv. (abstract noun)
  - d. Ahf mah xv ahf mooh f durhv urh ahf myauh f durhv. (collective noun)
7. Ahf myauh f durhv urh dauh zahf zmv urh dawv kawv durhv. (pronoun)
- a. Mawf doh durhv urh dauh zahf zmv urh ahf myauh f. (personal pronoun)
  - b. Toeuhv mehv urh dawv kawv. (Referring pronoun)
  - c. Nahf hahv neh jawf ahf myauh f durhv urh dauh zahf zmv urh dawv kawv. (Questioning pronoun)
  - d. Guuh kah kah neh jawf ahf myauh f durhv urh dauh zahf zmv urh dawv kawv. (Pronoun for counting)
8. Ahv poeuh f ahv mah lah xf bpah xf urh gahf gkaw xf durhv. (Genders)
- a. Ahv poeuh f pyurh xv urh durhv. (masculine)
  - b. Ahv mah pyurh xv urh durh. (feminine)
  - c. Ahv poeuh f ghkaw xv mahv ngurh f, ahv mah ghkaw xv mah ngurh f urh durhv. (neutral)

d. Ahf poeuhf awf ahv mah nyeehv jayv loohxv-urh
rgahf doohv zmmv urh jayv. (can be used for
both male and female)

9. Yaw chjoohxf-awf yaw myahv auhf ehf bpahxf nehv-urh ahf
boh xv. (singular and plural)

10. Dawv ooh xv dzauh durhv. (verb)

a. Mmf looh xv jauhf looh xv urh gahf gkawxf durhv
auhf jah mehv nehv urh dawv ooh xv dzauh
durhv. (verb of doing)

b. Pyurh xv looh xv urh gahf gkawxf auhf jah mehv
nehv urh dawv ooh xv dzauh. (verb
mentioning what is going on)

c. Jyahxf looh xv urh, jawf looh xv urh gahf jah mehv
nehv urh dawv ooh xv dzauh. (verb which is
mentioning of existing)

11. Ahf myauhf durhv ahv jayv pyurh xv looh xv urh ngah leh f eh f
mahf nehv urh dawv kawv durhv.

(Adjectives)

a. Tsawf hahv teehv rgahv urh deh xv jayv deh xv
gkawxf, muuhv urh doeuhf urh auhf eh f mahf
nehv urh dawv kawv. (adjectives of qualifying)

b. Toeuhv mehv eh f mehv urh dawv kawv durhv auhf
eh f mahf nehv urh dawv kawv. (referring
adjectives)

- c. Guuh kah kah urh gahf ehf mahf nehv urh dawv kawv durhv. (adjectives of numbers)
- d. Nahf hahv urh ahf boh xv durhv auhf ehf mahf nehv urh dawv kawv durhv. (adjectives of questioning)

12. Teehv hmmv dtahxv-ehf' teehv hmmv dzehv urh gahf gkawxf durhv auhf ehf mahf nehv urh dawv kawv.
(adjectives of classifiers)

- a. Ahf myauhf teehv durhv urh ahf dteehxf auhf jah mehv neh jawf, hkahf pyurh xv urh gahf gkawxf auhf jah mehv nehv urh dawv kawv.
(common degreee)
- b. Teehv hmmv auhf teehv hmmv cheehv chjehxf neh jawf yah zmmv urh dawv kawv.
(comparative degree)
- c. Yawv jayv nah dtahxv-ehf' dzehv urh durhv auhf ehf mahf urh dawv kawv.
(superlative degree)

13. Dawv ooh xv dzauh durhv auhf ehf mahf nehv urh dawv kawv durh. (adverb)

- a. Ahf yahmv auhf jah mehv nehv urh dawv ooh xv dzauh durhv auhf jah mahf nehv urh dawv kawv durhv. (adverbs of time)

- b. Mmf loohxv shahf loohxv urh pyawv nahv durhv auhf ehf mahf nehv urh. (adverbs of manner)
- c. Pyurhxv loohxv urh gahf gkawxf durhv auhf jah mehv nehv urh. (adverb of condition)
- d. Myahv urh-awf chjoohxf urh gahf gkawxf durhv auhf jah mehv nehv urh. (adverbs of quantity)
- e. Nahf hahv urh dawv oohxv dzauh durhv auhf ehf mahf nehv urh dawv kawv durhv. (interrogative adverbs)

14. Dawv kawv durhv auhf yoohf dzoeuhf nehv urh dawv durhv. (conjunction)

- a. Ahf myauhf nyeehv hmmv auhf yoohf dzoeuhf nehv urh. (joining word for two subjects)
- b. Dawv kawv nyeehv hmmv auhf yoohf dzoeuhf nehv urh. (joining two sentences)
- c. Gahf gkawxf nyeehv hmmv auhf yoohf dzoeuhf nehv urh. (joining two causes)

15. Dawv teh. (preposition)

- a. Mmf urh rgahv auhf ehf mahf nehv urh dawv teh.

(Noun preposition)

- 1. mmf urh rgahv auhf ehf mahf nehv urh dawv teh (preposition of subject)
- 2. mmf gahf yah dahv urh rgahv auhf ehf mahf

- nehv urh dawv teh. (preposition of predicate)
3. eehf dohxf lahf dohxf urh gahf ehf mahf nehv urh dawv teh. (preposition of departure)
  4. ahv gahf lehf toeuhv mehv urh dawv teh. (preposition fo direction)
  5. eehf gkurhxf lahf gkurhxf urh gahf ehf mahf nehv urh dawv teh. (preposition of arrival)
  6. zmmv gahf yah dahv urh dawv teh. (preposition of being used)
  7. gahf gkawxf auhf jah mehv nehv urh dawv teh. (preposition of cause)
  8. beehxv urh gahf lahxv yah dahv-urh auhf ehf mahf nehv urh dawv teh. (preposition of reception)
  9. yaw sauhf baw urh gahf ehf mahf nehv urh dawv teh. (preposition of possession)
  10. jawf doohv jawf zahf auhf ehf mahf nehv urh dawv teh. (preposition of showing the place)
  11. ahf yahmv auhf ehf mahf nehv urh dawv teh. (preposition of time)
  12. hkahf ehf gahf yah mmf chaw urh dawv teh. (preposition of complying)

13. teehv hmmf teehf hmmv cheehv chjehxf urh
gahf ehf mahf nehv urh. (preposition of com
parison)
  14. yoohf dohxf urh gahf gkawxf durhv auhf ehf
mahf nehv urh. (preposition of extraction)
  15. teehv jayv jayv urh rgahf doohv (preposition
for something)
  16. yawv jawf nah pyurh xv urh gahf gkawxf auhf
ehf mahf nehv urh. (preposition for constant
period)
- b. Dawv oohxv dzauh durhv urh dawv teh. (verb prepo
sitions)
1. ahf yahmv auhf ehf mahf nehv urh. (verb
preposition of time)
  2. ahf jurhv ahf chah auhf ehf mahf nehv urh
dawv teh. (verb preposition of species)
16. Ahf myauhf durhv urh mehv nauh chaw teh urh dawv kawv.
(properties of noun)
- a. Ahf jurhv ahf chah auhf ehf mahf nehv urh dawv teh.
(showing the species of things)
  - b. Ahv poehf ahv mah auhf ehf mahf nehv urh dawv
teh. (showing the gender)
  - c. Guuh kah kah neh jawf zmmv urh dawv kawv. (for
numbers - showing more than one)